

УДК 631.16(477)

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ СТАНОМ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Гриценко Т.В., Бровко Л.І.

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

У статті розглянуто та узагальнено підходи до визначення сутності поняття «управління фінансовим станом підприємства». Виділено систему принципів управління фінансовим станом підприємства, його завдання та етапи. Проаналізовано фінансовий стан підприємства за такими показниками, як частка основних засобів в активах, власні обігові кошти, коефіцієнт фінансової незалежності, коефіцієнт поточної ліквідності. В процесі аналізу встановлено, що підприємства України мають незадовільний стан. Запропоновано напрямки удосконалення процесу управління фінансовим станом підприємства.

Ключові слова: фінансовий стан підприємства, оцінка фінансового стану підприємства, управління фінансовим станом підприємства, принципи управління, завдання управління.

Постановка проблеми. Динамічний розвиток підприємницької діяльності в Україні супроводжується суттєвим економічними протиріччями. Однією з найважливіших проблем, з якою мають справу вітчизняні підприємства, є не якісна ефективність організації фінансового управління й управління фінансовим станом як невід'ємною його складовою. Фінансовий стан – це найважливіша характеристика економічної діяльності підприємства в зовнішньому середовищі. Він визначає конкурентоспроможність підприємства та потенціал у діловому співробітництві, є гарантом ефективної реалізації економічних інтересів як самого підприємства, так і його партнерів. У зв'язку з цим особливого значення набуває підвищення якості управління фінансовим станом для забезпечення ефективного розвитку підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти управління фінансовим станом підприємства розглядалися у працях вітчизняних та зарубіжних вчених: О.Я. Базилінська [1], М.Д. Білик [2], О.С. Габузь [4], О.В. Коваленко [7], Р.А. Слав'юк [8], О.М. Тридід [10] та інших. Однак, незважаючи на широкий спектр досліджень із зазначеної тематики процес управління фінансовим станом підприємства потребує подальшого дослідження.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Дослідження управління фінансовим станом сільськогосподарських підприємств з урахуванням детального перегляду всіх факторів впливу на нього.

Метою статті є обґрунтування теоретичних та практичних аспектів управління фінансовим станом сільськогосподарських підприємств України за останні роки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Управління фінансовим станом підприємства є одним з найбільш значимих функціональних напрямів системи фінансового менеджменту, яка досить тісно пов'язана з іншими системами управління.

Безперечно, управління фінансовим станом органічно входить до загальної системи управління підприємством.

Управління відображає всі відносини, що належать до системи фінансової діяльності підприємства. Являючись при цьому носієм деяких фінансово-економічних відносин, фінансовий стан

підприємства є об'єктом фінансового управління будь-якої економічної системи.

Визначається поняття «управління фінансовим станом підприємства» на розгляді таких основних складових, як «управління» та «фінансове управління».

У визначеннях сутності управління можна виокремити два основні підходи: управління розглядається як процес певної управлінської діяльності та як система принципів і методів [10, с. 9].

Управління фінансовим станом підприємства здійснюється за допомогою ефективного, систематичного й усебічного оцінювання з використанням різних методів, прийомів та методик аналізу. Це дає можливість існуванню критичній оцінці фінансового стану підприємства як у статичній за даний період, так і в динаміці – за ряд періодів, дає можливість визначити "больові точки" у фінансовій діяльності та способи найефективнішого використання фінансових ресурсів, їх раціонального розміщення.

Як і кожна управлінська система, управління фінансовим станом підприємства передбачає наявність деякого об'єкту управління. При таких обставинах об'єктом управління фінансовим станом є фінансові відносини у сфері грошового обігу та фонди фінансових ресурсів, які створюються та використовуються в усіх ланках фінансово-господарської діяльності підприємства.

Предметом управління фінансовим станом підприємства є перевірка фінансових потоків.

Суб'єктом управління фінансовим станом підприємств є керівний та фінансовий машина системи органів управління на підприємстві.

У практичному плані управління фінансовим станом підприємства – це сукупність форм і методів цілеспрямованого впливу суб'єктів управління на формування, а також використання фінансових ресурсів [1, с. 11].

За рахунок змісту і принципів управління фінансовим станом підприємства створюється його завдання та мета.

Головна мета управління фінансовим станом підприємства полягає у прийнятті управлінських рішень що відносяться до визначення засобів формування та найефективнішого використання фінансового потенціалу господарства, що є підґрунтям для здійснення високих темпів економічного зростання підприємства у поточному та перспективному періодах та максимізації ринкової вартості.

Реалізації головної мети управління фінансовим станом підприємства має бути адресований на вирішення певних завдань (рис. 1).

Процес управління фінансовим станом підприємства повинен здійснюватися за нижченаведеними етапами:

- визначення головної мети управління – поєднання діяльності певних підрозділів підприємства в єдиному процесі, а також злагодженість роботи підприємства з джерелом зовнішнього оточення;

- утворення системи інформаційного забезпечення управління – це створення складного механізму гармонізації інформаційних ресурсів і способів їх організації, за рятуюнок яких керівництво отримує потрібні дані, що необхідні для прийняття відповідних рішень, для подальшої діяльності підприємства;

- дослідження показників фінансового стану – це процес збирання, оброблення й аналіз певних даних взаємодії елементів всієї системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничих факторів і характеризується системою показників, які відображають наявність, розміщення і введення в дію фінансових ресурсів;

- утворення системи цілей та цільових показників – формування та поєднання сукупності пов'язаних цілей та деяких показників, які забезпечують можливість управлінцям з'ясувати межі, поза якими діяльність підприємства доречна або навпаки – недоречна;

- прогноз показників фінансового стану на тривалий період дає можливість визначити на довгострокову перспективу потреби підприємства у фінансових ресурсах; правильно будувати відносини з контрагентами, у тому числі з покупцями та постачальниками підприємства;

- поточне планування показників фінансового стану характеризується створенням певних видів фінансових планів. А це значить, що підприємство може самостійно визначити джерела фінансування свого розвитку на поточний період, утворити структуру доходів та витрат, а також забезпечити собі постійну платоспроможність та виявити структуру активів і капіталу фірми на кінець планового періоду;

- створення системи заходів для реалізації поточних планів – чітка постанова всієї сукупності практичних засобів, необхідних для здійс-

нення намічених стратегічним планом цілей та визначеного планованого періоду;

- контроль показників фінансового стану підприємства – контроль за підвищенням ефективності виробництва, конкурентоспроможності продукції підприємства на основі результативних форм виробництва та його управління й активізації [8, с. 460].

Одним з найвідповідальніших етапів процесу управління фінансовим станом підприємства є дослідження показників фінансового стану, які включають і його аналіз, оскільки це процес цілеспрямованого підбору відповідних оціночних показників для їх впровадження в процесі аналізу, здійснення процесів прогнозу та створення плану параметрів фінансового стану та діяльності підприємства, що являється підґрунтям для приймання відповідних управлінських рішень.

Інформаційною базою аналізу фінансового стану є внутрішня і зовнішня звітність підприємства, статистичні дані загальноекономічного характеру, інформація про конкурентів і споживачів продукції підприємства та інші відомості. У рамках даної статті неможливо охопити всі аспекти даного комплексного питання. Тому зупинимось більш детально на аналізі зовнішньої фінансової звітності.

Основними завданнями аналізу фінансового стану є:

- дослідження рентабельності та фінансової стійкості підприємства;

- дослідження ефективності використання майна (капіталу) підприємства, забезпечення підприємства власними оборотними коштами;

- об'єктивна оцінка динаміки та стану ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства;

- оцінка становища суб'єкта господарювання на фінансовому ринку та кількісна оцінка його конкурентоспроможності;

За теперішніх умов виробництва аналіз фінансового стану – обов'язкова частина процесу управління підприємством. Основним напрямком його практичної реалізації є визначення можливостей збільшення ефективності функціонування підприємства, виявлення перспектив свого розвитку.

Ефективне управління підприємством характеризується надзвичайно дуже великою рівнем складності, динамізму та невизначеності. Здатність пристосовуватися до змін, що спричиняють фактори впливу – основне положення успішної діяльності сільськогосподарського підприємства.

Підприємства повинні постійно усвідомлювати характер змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі та діяльно на них впливати, змінюючи внутрішню організаційно-економічну структуру управління підприємством. Саме тому дослідження впливу зовнішнього та внутрішнього середовища на ефективність управління фінансовим станом сільськогосподарського підприємства набуває особливої актуальності.

Факторний аналіз впливу на ефективність управління

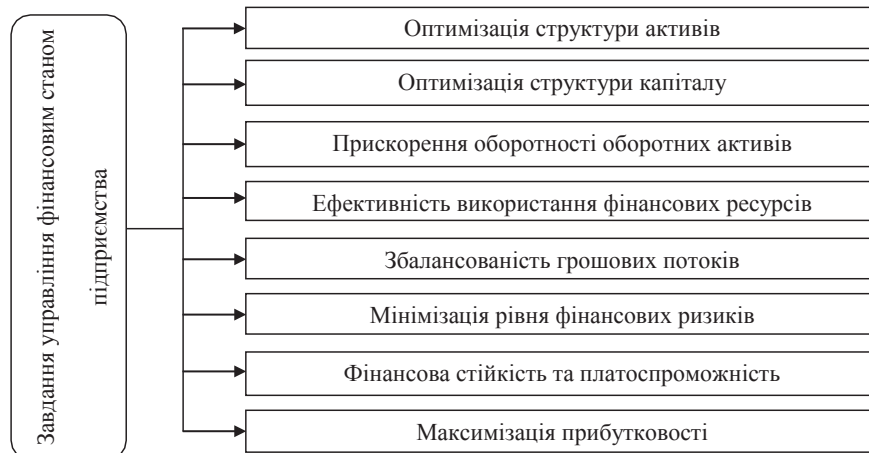

Рис. 1. Завдання управління фінансовим станом підприємства [6, с. 137]

фінансовим станом підприємства доцільно про- водити з двох точок зору:

– по-перше, це є вплив зовнішнього середови- ща, до якого можна віднести макро- і мікроото- чення підприємства;

– по друге, це внутрішнє середовище, тобто чинники самого підприємства, які складається із процесів забезпечення діяльності та управління [5, с. 148].

Предмету вивченню впливу зовнішнього се- редовища на управління фінансовим станом від- повідає низка робіт, де розглядається як складна багаторівнева структура елементів, які розташо- вані за межами підприємства та різним чином діють на його господарювання (рис. 2).

Оскільки ефективність управління припус- кає існування не однієї групи факторів впливу, то говорити про ефективність управління, при- діляючи увагу тільки чинникам зовнішнього се- редовища є невірним. Так, другою, але настільки ж важливою групо факторів безперечно впливу на ефективну результативність управління явля- ється внутрішня ефективність, які проявляється детермінантами внутрішнього середовища (рис. 3).

Всі фактори, які мають вплив на ефективність управління фінансовим станом підприємства є взаємопов'язаними, та зумовлюють низку актуальних питань, вирішення яких повинно бути спрямоване на усунення незадовільного стану основних фондів підприємства, збільшення адап-

тованості підприємства до впливу факторів зо- внішнього оточення, підвищення фінансової ста- більності та незалежності підприємства.

І саме для вирішення низки існуючих проб- лем виникає об'єктивна необхідність в високое- фективному управлінні фінансовим станом сіль- ськогосподарських підприємств.

На фінансовий стан сільськогосподарських підприємств мають вплив і інші умови:

1. Сільськогосподарське підприємство напряду залежить від природних факторів: клімат, погод- ні умови, фізіологія тварин та структура рослин. Це означає, що підприємство позбавлене стійкості та змушує передбачати конкретні результати.

2. Від сезонного характеру роботи підприєм- ства залежить і його нерівномірність споживання сільськогосподарської продукції та її виробництва.

3. Людський фактор дуже впливає на госпо- дарювання сільськогосподарського підприємства. Особливий спосіб життя, специфічні потреби працівників являються причиною ненормованого робочого дня або помилок на підприємстві.

4. Продукція аграрного сектору має невисо- ку конкурентоспроможність, ніж в інших сферах економіки. При одній і тій же вартості, специфіка продукції потребує складських приміщень для її зберігання, має строк придатності, що варію- ється від умов, в яких зберігається, особливо транспорту для перевезення, що і є причиною збільшення витрат.

Рис. 2. Зовнішні фактори впливу на фінансовий стан підприємства [3, с. 265]

Рис. 3. Внутрішні фактори впливу на фінансовий стан підприємства [3, с. 265]

5. Багато в чому якість сільськогосподарської продукції залежить від погодних умов, які люди на не здатна контролювати. В деякі роки, коли погодні умови мали сприятливий характер, стан культур був високоякісним, тоді як в інші роки погодні умови були несприятливими і якість врожаю була гіршою.

Отже, враховуючи додаткові умови діяльності господарства, управління фінансовим станом сільськогосподарського підприємства являє собою складну систему, що потребує безперервної уваги та кваліфікованих кадрів. Беручи до уваги всі особливості, підприємству, в нинішніх умовах дуже складно вести господарювання, про що свідчать данні служби статистики.

За даними Державної служби статистики України станом на 1 листопада 2017 року в Україні становить 45558 сільськогосподарських підприємств, їх площа становить 19960,2 тис. га, де 19267,6 тис. га площа ріллі. З них 34137 фермерських господарств, а їх площа становить 4580,1 тис. га, де 4556 тис. га – рілля.

Можна зробити висновок, що на 2017 рік в порівнянні з 2016 роком кількість господарств зменшилась на 2139 в зв'язку з тим, що багато підприємств були реорганізовані та злилися.

Площа сільськогосподарських угідь збільшилася на 0,7% за рахунок її оренди у громадян [10].

Фінансовий стан сільськогосподарських підприємств а також їх стійкість більшою мірою залежать від того, яким майном підприємства володіють, в які активи вкладений капітал і який дохід вони отримують. В Таблиці 1 показано стан підприємств України за період 2013-2016 років.

Протягом 2013-2016 років доля основних запасів в активах сільськогосподарських підприємств зменшилась більш ніж в 2 рази. Така динаміка означає, що по-перше основні засоби не оновлюються і по-друге, високими темпами зростає вартість оборотних активів під впливом інфляційних процесів та зміни валютного процесу. А це, в свою чергу, чинники, які негативно впливають на фінансовий стан підприємств. Зростання вартості власних обігових коштів можна було б охарактеризувати, як позитивну тенденцію, аби не вищевикладене.

З фізично та морально зношеними основними засобами, на жаль, неможливо забезпечити гарний фінансовий стан підприємства. Крім того, за останні роки зросла залежність сільськогосподарських підприємств від кредиторів та інвесторів, що підвищує фінансовий ризик і впливає на рівень платоспроможності підприємств.

Таблиця 1

Показники фінансового стану сільськогосподарських підприємств України за 2013-2016 рр., у млн. грн.

Показник	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2016 р. у % до 2013 р.
Частка основних засобів в активах	0,38	0,31	0,25	0,14	37,84
Власні обігові кошти (робочий, функціонуючий капітал)	81840,30	103924,50	172265,60	212675,30	259,87
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,50	0,42	0,40	0,24	47,97
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,72	1,64	1,50	1,19	69,20

Джерело: розробка автора за даними статистичного збірника «Динаміка суб'єктів господарювання», 2016

Вважаємо, що без підтримки держави сільським господарствам через податкову, кредитну або цінову політику в сучасних умовах, як в коротко- так і в довгостроковій перспективі самостійно неможливо підприємствам забезпечити фінансову стійкість. А це може суттєво вплинути на продовольчу безпеку держави [9].

Висновки. На фінансовий стан сільськогосподарських підприємств України впливають багато чинників, котрі змушують підлаштовуватися управлінців під певні умови та вводити нові способи подолання тих, чи інших проблем. Управління фінансовим станом сільськогосподарських підприємств є складною системою, яка потребує певних ресурсів та кваліфі-

кованих кадрів. Але не зважаючи на це є й ті фактори, які контролювати неможливо: клімат, погодні умови, особливості людського фактору.

У сучасних умовах позиція підприємств визначається не лише його поточним фінансовим станом, але і його потенціалом, тобто здатністю розвиватися у нестабільному високо конкурентному середовищі.

Подальші дослідження передбачається спрямувати на детальну характеристику основних складових фінансового стану сільськогосподарських підприємств, розробку методики оцінки його рівня та стратегій забезпечення з урахуванням галузевої специфіки.

Список літератури:

1. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: [навч. посіб.] / О.Я. Базилінська. – К.: ЦУЛ, 2014. – 328 с.
2. Білик М.Д. Фінансовий аналіз: [навч. посіб.] / М.Д. Білик, О.В. Павловська, Н.М. Притуляк, Н.Ю. Невмержицька. – К.: КНЕУ, 2013. – 592 с.
3. Бланк І.А. Финансовый менеджмент: [учебный курс] / И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр, 2015. – 528 с.
4. Габузь О.С. Управління фінансовим станом організації / О.С. Габузь // Економіка і менеджмент культури. – 2013. – № 1. – С. 69-74.
5. Гогой І.Ю. Аналіз і оцінка фінансового стану підприємства / І.Ю. Гогой // Управління розвитком. – 2014. – № 3. – С. 39-41.
6. Измайлова К.В. Фінансовий аналіз: [навч. посіб.] / К.В. Измайлова. – К.: МАУП, 2011. – С. 134-163.
7. Коваленко О.В. Теоретичні і практичні аспекти сучасного антикризового управління промисловим підприємством / О.В. Коваленко, О.О. Дробішева // Вісник Запорізького національного університету. – 2014. – № 4(8). – С. 34-42.
8. Слав'юк Р.А. Фінанси підприємств : навч. посіб. / Р.А. Слав'юк. – К.: ЦУЛ, 2015. – 460 с.
9. Статистичний збірник «Діяльність суб'єктів господарювання». URL: file:///C:/Users/20CB~1/AppData/Local/Temp/Rar\$D1a0.260/zb_dsg2016.pdf.
10. Статистична інформація діяльності сільськогосподарських підприємств. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/.

Гриценко Т.В., Бровко Л.І.

Днепропетровский государственный аграрно-экономический университет

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВЫМ СОСТОЯНИЕМ ПРЕДПРИЯТИЯ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

Аннотация

В статье рассмотрены и обобщены подходы к определению сущности понятия «управление финансовым состоянием предприятия». Выделено систему принципов управления финансовым состоянием предприятия, его задачи и этапы. Проанализировано финансовое состояние предприятий на основе таких показателей, как доля основных средств в активах, собственные оборотные средства, коэффициент финансовой независимости, коэффициент текущей ликвидности. В процессе анализа установлено, что предприятие имеет неудовлетворительное состояние. Предложены пути усовершенствования процесса управления финансовым состоянием предприятия.

Ключевые слова: финансовое состояние предприятия, оценка финансового состояния предприятия, управление финансовым состоянием предприятия, принципы управления, задачи управления.

Gritsenko T.V., Brovko L.I.

Dnipro State University of Agriculture and Economics

THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS OF MANAGING THE FINANCIAL STATE OF THE ENTERPRISE IN MODERN CONDITIONS

Summary

Approaches of determination of the essence of the term «enterprise financial state management» are considered and generalized in the article. System of principles of enterprise financial state management, its objectives and stages, are denoted. The financial condition of enterprises is analyzed on the basis of such indicators as the share of fixed assets in assets, own current assets, the coefficient of financial independence, the ratio of current liquidity. In the process of analysis it was defined that the enterprise has poor state of solvency and low level of financial stability. Ways of improvement of enterprise financial state management process are introduced.

Keywords: enterprise financial state, enterprise financial state assessment, enterprise financial state management, management principles, management objectives.